

§ 26 Den administrative arkæologi og forskningen

af Olfert Voss

Den arkæologiske del af kulturarven er truet som aldrig før. Det skyldes ikke blot skovrejsningen, men byudvikling, anlæg af motorveje, jernbaner, nedlægning af ledninger til naturgas, spildevand og el. Hertil kommer yderligere – landbrugets dyrkning af 2/3 af landets samlede areal. Siden 1950, hvor traktorerne blev introduceret, er der blevet pløjet dybere, fra ca. 20 cm til næsten 30 cm. Samtidig er det blevet muligt at foretage en hyppigere jordbehandling og det medfører, at alt hvad der rager op som lave bakker, f.eks. overpløjede gravhøje bliver udjævnet med op til 1 cm om året. Medvirkende hertil er den reliefudligning som følge af vind- og vanderosion, der er foregået gennem mange hundrede år på alle dyrkede arealer.

De 50.000 overpløjede gravhøje er på den måde blevet betydeligt mindre gennem det sidste halve århundrede og mange af gravene ligger derfor nu i pløjelaget.

Inden for det næste halve århundrede skal der udvælges et antal af disse høje til videnskabelig undersøgelse, og før resten forsvinder helt bør de tilbydes udenlandske universiteter og museer til udgravning...

Nogen siger, at Danmark er et af de bedst arkæologisk udforskede områder i verden – det var måske tilfældet indtil 1950, men siden er vi saktet bagud både med hensyn til kvantitet og ikke mindst kvalitet.

“Graver vi ud for at forske eller for at administrere” ?

Så længe DAN/RAS beordrer museerne til at grave hurtigere end muligt, så bliver udgravningen til rutinemæssig håndværk i stedet for den forskning, der kunne lede til ny erkendelse. Når det gælder forskning, må der være tid til at tænke, tid til at hidkalde erfarne kolleger og tid til at lade vanskelige problemer ligge et stykke tid til fornyet overvejelse og endelig tid til at dokumentere løsningen på problemet tilstrækkelig godt til at overbevise andre arkæologer.

Det bliver sagt og skrevet at formålet med de seneste års indlæg i aviserne fra arkæologer har været at skaffe øgede bevillinger til Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat, der finansierer hovedparten af de arkæologiske udgravninger i Danmark. Dette er en misforståelse – ifølge museumsloven af 1984 er det Rigsantikvaren, der bistået af Det Arkæologiske Nævn, der afgør, hvad der skal undersøges og hvordan midlerne skal anvendes... Fra 1970 til 1983 blev §26-undersøgelser-virksomheden styret af Miljøministeriet, og museums-områdets indflydelse på administrationen

var minimal. Derfor kæmpede man gennem en del år i slutningen af 70erne for at få flyttet §26-gravningerne fra Fredningsstyrelsen til museumsområdet, og det endte i 1983 med at blive lagt ind under Rigsantikvaren og Det Arkæologiske Nævn.

Det Arkæologiske Nævn, der blev oprettet i 1984, var tænkt som et arkæologisk forskningsråd, og det afspejler sig såvel i nævnets sammensætning som i det opgaver, der blev henlagt til det, se museumslovens § 30 med bemærkninger.

Nævnet består derfor af 2 medlemmer fra de universiteter, der har forhistorisk- og middelalder-arkæologiske fagområder og 2 medlemmer fra Nationalmuseet repræsenterende forhistorisk og middelalder arkæologi. Disse 4 medlemmer kommer fra institutioner, der råder over og har forbindelse til eksperter, der kunne bistå ved udførelsen af Det Arkæologiske Nævns opgaver, der ifølge museums-lovens § 30 er

- 1) at samordne det arkæologiske undersøgelsesarbejde i Danmark samt
- 2) at udarbejde vejledende retningslinier for indsamling og undersøgelse af arkæologisk materiale samt for fordelingen af disse arbejdsopgaver.

Dvs. udarbejde retningslinier, der sigter mod, hvorledes de forskellige typer af undersøgelser bør tilrettelægges og udføres både ud fra faglige og økonomiske hensyn. Retningslinierne sigter tillige mod en afgrænsning af de arkæologiske emnekredse, som det på det pågældende tidspunkt findes særlig vigtigt at få belyst gennem undersøgelser og indsamling.

Dette har været DANs opgave gennem de sidste 15 år, men hverken Universiteterne eller Nationalmuseet har leveret noget bidrag til planlægning af den arkæologiske indsats i løbet af den periode, og det til trods for at Rigsantikvaren, der er formand for DAN, også er direktør for Nationalmuseet...

Når man nu igen har kunnet hefte betegnelsen administrativ arkæologi på § 26 udgravningerne, så hænger det sammen med, at Universiteterne og Nationalmuseet totalt har svigtet deres opgave med at styre udviklingen og overladt administrationen til RAS.

Lokalmuseerne, der har 3 medlemmer i Det Arkæologiske Nævn, er der først og fremmest fordi det er dem, der udfører langt den største del af udgravningerne, og derfor er det rimeligt, at de har mulighed for at deltage i planlægningen. Miljøministeriet har yderligere et medlem i nævnet for at lette samarbejdet om fredninger og for at kombinere naturbeskyttelse og beskyttelse af arkæologiske fundpladser.

Hvordan prioriterer arkæologerne?

Det skulle som sagt være Universiteterne og Nationalmuseet, der efter museumsloven skulle fremlægge en overordnet prioritering, en redegørelse for, hvilke problemer man for øjeblikket skulle søge at løse. Da dette ikke eksisterer, så prioriterer hver enkelt arkæolog og sender ansøgninger til RAS om midler til at udgrave de objekter han/hun ønsker at undersøge. På grundlag af de ansøgninger, der indkommer, udvælger Det Arkæologiske Nævn de opgaver, som det synes har mulighed for at give det bedste resultat.

Det Arkæologiske Nævn ser kun på de ansøgninger, der kommer ind og ikke på de fundanmeldelser, der ifølge loven indsendes til Rigsantikvaren. Så selv om der f.eks. i Nævnet måtte være et ønske om, at få undersøgt overpløjede megalit-tomter i Vestjylland, så sker dette ikke selv om der er indsendt fundanmeldelse på flere sådanne megalit-tomter, fordi det lokale museum ikke har søgt om det.

(Fundanmeldelser skulle er jo egentlig hvert år indsendes fra lokalmuseerne på de 50.000 overpløjede høje, som landmændene støder på hvert år).

Endelig - Det er ikke arkæologernes opgave at tage hensyn til andre offentlige nedskæringer, det er politikernes sag. Derimod er det arkæologernes pligt overfor de bevilgende myndigheder at gøre rede for, hvordan tilstanden er på vort område og hvad der skal til for at vi kan løse vores opgave tilfredsstillende.